

ZPRÁVA Z NÁVŠTĚVY ZAŘÍZENÍ

Věznice Karviná

Název zařízení:	Věznice Karviná
Kontakt:	Fryštátská 178, 733 01 Karviná-Fryštát tel. 596 308 111 Datová schránka: j6cd4s5
Ředitel:	plk. Mgr. Květoslav Jordán
Kapacita:	203
Datum návštěvy:	20. – 22. října 2014
Druh návštěvy:	neohlášená
Datum vydání zprávy:	24. dubna 2015
Spisová značka:	NZ 25/2014
Návštěvu provedli:	Mgr. Pavel Doubek, JUDr. Jiří Matuška, Mgr. Milan Svoboda, Mgr. Ondřej Vala, Mgr. Tereza Papoušková, PhDr. Jiří Tregler a MUDr. Pavel Vychytil

OBSAH

	Strana
ÚVOD	3-4
Právní podklad pro provedení návštěvy a její cíl	3
Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody	3
Informace o věznici	4
Informace o odsouzených	4
Průběh návštěvy	4
ČÁST 1 Materiální podmínky	5-8
Zjištění z návštěvy	5-8
Doporučení ochránce	8
ČÁST 2 Hygiena	9-10
Zjištění z návštěvy	9-10
Doporučení ochránce	10
ČÁST 3 Zdravotní péče	11-14
Zjištění z návštěvy	11-13
Doporučení ochránce	14
ČÁST 4 Kontakt s vnějším světem	15-17
Zjištění z návštěvy	15-16
Doporučení ochránce	16-17
ČÁST 5 Účel výkonu trestu	18-25
Zjištění z návštěvy	18-24
Doporučení ochránce	24-25
ČÁST 6 Kulturní a sociální potřeby	26
Zjištění z návštěvy	26
Doporučení ochránce	26
ČÁST 7 Bezpečnost	27-28
Zjištění z návštěvy	27-28
Doporučení ochránce	28
ČÁST 8 Stížnosti	29
Zjištění z návštěvy	29
Doporučení ochránce	29
ZÁVĚR	30

ÚVOD

Právní podklad pro provedení návštěvy a její cíl

Veřejná ochránkyně práv na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, provádí systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Příčinou omezení na svobodě může být rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo může jít o důsledek závislosti na poskytované péči. Věznice představují první typ zařízení ve smyslu ustanovení § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob před všemi formami tzv. špatného zacházení. Špatným zacházením je třeba rozumět jednání, které obecně řečeno nerespektuje lidskou důstojnost. Ve věznici může špatné zacházení spočívat zejména v ponižujícím zacházení (např. při osobních prohlídkách) nebo trestání, v nezajištění zdravotní péče, v nevyhovujících materiálních a hygienických podmínkách či v nerespektování práva na soukromí.

Ráda bych zdůraznila, abych vysvětlila koncepci této zprávy, která by bez této úvodní poznámky mohla vyvolávat negativní dojem, že s cílem koncipovat zprávu jako stručnou a přehlednou, nepopisují praxi, kterou lze označit za dobrou a obecně předpokládanou.

Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody

Základní lidská práva a svobody odsouzených jsou garantovány nejen v Listině základních práv a svobod, ale i v řadě mezinárodních úmluv, které jsou pro Českou republiku právně závazné (např. evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod).

Základní zákonný rámec upravující trest odnětí svobody představuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Samotný výkon trestu odnětí svobody je pak upraven zejména v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákon (dále jen „zákon“), který rozvádí vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „vyhláška“).

Při posuzování zacházení s odsouzenými a hodnocení podmínek, ve kterých žijí, vycházím rovněž z doporučení a standardů mezinárodních organizací, které sice nejsou formálně právně závazné, ovšem představují určitý minimální standard ochrany základních lidských práv a svobod odsouzených. Jedná se zejména o Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům [Rec (2006) 2], či standardy formulované Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (Standardy CPT¹).

¹ EVROPSKÝ VÝBOR PROTI MUČENÍ. Standardy CPT [online]. Štrasburk: Evropský výbor proti mučení, 2015 [cit. 20. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm>. V textu je odkazováno na nejvyšší verzi Standardů CPT publikovanou v českém jazyce, což je CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2004, dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/lang/cze/cze-standards.pdf>.

Informace o věznici

Věznice Karviná je profilována jako věznice pro muže zařazené k výkonu trestu odnětí svobody do věznice se zvýšenou ostrahou, přičemž jsou v ní ve smyslu Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 71/2013, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky, zřízena tato oddělení:

1. oddělení s dozorem
2. oddělení s ostrahou
3. oddělení se zvýšenou ostrahou
4. oddělení se zvýšenou ostrahou se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením
5. oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici se zvýšenou ostrahou
6. oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s ostrahou
7. oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou

Kromě výše specifikovaných oddělení se ve věznici nacházejí cela pro výkon kázeňských trestů, cela pro návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly, nemocniční izolační cela, cela pro aplikaci inzulínu, eskortní cela, krizové oddělení, nástupní oddělení, výstupní oddělení a dvě bezdrogové zóny. Dále se ve věznici nachází zdravotní středisko, terapeutická místnost, počítačová učebna, kaple, knihovna, kantýna, návštěvní místnost a další objekty tvořící zázemí chodu věznice.

Informace o odsouzených

Plánovaná kapacita věznice je 203 odsouzených, přičemž v době návštěvy bylo ve věznici umístěno 172 odsouzených (42 odsouzených v oddělení s dozorem, 43 odsouzených v oddělení s ostrahou a 87 odsouzených v oddělení se zvýšenou ostrahou),² kteří byli ubytováni převážně na ložnicích. V oddělení specializovaném pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s ostrahou (SONO C) bylo v době návštěvy přítomno 33 odsouzených (kapacita 34 odsouzených). Na tomto oddělení byli společně umístěni senioři, odsouzení s tělesným zdravotním postižením a odsouzení s duševním onemocněním.

Průběh návštěvy

Systematická návštěva věznice proběhla neohlášeně, s vědomím ředitele věznice, a trvala tři dny. Návštěva se zaměřila **na oddělení s dozorem, oddělení s ostrahou a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovní nezařaditelných ve věznici s ostrahou**. Spočívala v prohlídce věznice, pozorování, studiu dokumentace, rozhovorech s ředitelem, dozorcí, vychovateli, sociálními pracovníky, pracovníky oddělení prevence a stížností, zdravotnickými pracovníky a odsouzenými. Návštěvy se zúčastnili externí konzultanti Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen Kancelář) MUDr. Pavel Vychytil a PhDr. Jiří Tregler. Pověřeným pracovníkům Kanceláře byla poskytnuta veškerá požadovaná součinnost.

² Týdenní statistické hlášení VSČR z 22. 10. 2014 [online]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/T%C3%BDdenn%C3%AD%20statistik%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD/2014/TSH%2022.10.2014.pdf

ČÁST 1 – MATERIÁLNÍ PODMÍNKY

Zjištění z návštěvy

Věznice Karviná se nachází v objektu bývalé vazební věznice a je umístěna v městské zástavbě v centru Karviné. Bylo zjištěno, že stavebně-technické a prostorové parametry věznice neumožňují plně uspokojit požadavky na výkon trestu odnětí svobody odsouzených v oddělení s dozorem a odsouzených v oddělení specializovaném pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných, zejména pokud jde o nabídku volnočasových aktivit a obsah programu zacházení. Nedostatek prostoru se však negativně odráží v každodenním životě všech odsouzených (stravování, uzamykání na celách, zacházení s osobami s duševní poruchou, vycházky apod.). Blíže se tím budu zabývat v jednotlivých kapitolách této zprávy.

Ve věznici není jídelna. Ustanovení § 2 odst. 3 písm. b) Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 11/2013 stanoví, že se odsouzeným strava vydává v jídelně, nebo se strava vydává na celách. Podle doporučení č. 22.3 Evropských vězeňských pravidel *musí být jídlo připravováno i podáváno při dodržování hygienických pravidel*. Pokud je strava odsouzeným podávána na celách nebo ložnicích, měl by mít každý odsouzený možnost jídlo sníst u stolu a měl by mít kolem sebe dostatečný prostor.

Šetřením bylo zjištěno, že prostory pro stravování na oddíle SONO C nejsou pro stravování vhodné, neboť velikost stolů na ložnicích je pro společné stolování více než dvou osob nedostatečná a ne vždy je navíc na ložnici dostatek židlí. Konzumace stravy na kulturní místnosti se rovněž nejeví jako dostatečná z důvodu kapacity kulturní místnosti, a navíc je tato možnost dozorcí zakázána. Někteří odsouzení konzumují stravu na posteli, nebo si krabičky se stravou umísťují před sebe na židle (viz foto).

foto 1: stravování odsouzených

Doporučuji, aby věznice vytvořila vhodné podmínky pro důstojnou konzumaci stravy. Za minimální standard považuji, aby mohl odsouzený jíst u stolu.

Kuchyňka na oddělení SONO C je nevyhovující pro osoby na invalidním vozíku, a to z důvodu vysoko umístěné kuchyňské linky a úzkého vchodu na projetí invalidního vozíku. **Doporučuji přizpůsobit vybavení kuchyňky osobám na invalidním vozíku.**

Šetřením bylo dále zjištěno, že na nekuřácké kulturní místnosti oddělení SONO C je 12 židlí a na kuřácké 8. Vzhledem k počtu odsouzených na oddíle je tento stav nevyhovující. **Doporučuji počet židlí na kulturních místnostech navýšit.**

Na dveřích jedné ložnice oddělení SONO C z vnější strany chyběla klika (viz foto 2). Podle odsouzených již chyběla déle jak týden. **Doporučuji opravy tohoto druhu provádět promptně.**

foto 2: chybějící klika

Krizové oddělení

Materiální podmínky krizových oddělení jsou upraveny v Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 25/2011. Krizové oddělení má být umístěno v klidné části střeženého objektu, jeho vybavení a barevnost mají být zvoleny tak, aby přispívaly k optimalizaci psychického stavu odsouzených, a součástí má být rovněž kulturní místnost vybavená televizorem. Je-li součástí krizového oddělení zvláštní (izolační) cela, pak má být upravena a vybavena tak, aby nedocházelo k sebepoškození odsouzeného, nebo k poškození vnitřního vybavení cely. Citované nařízení dále uvádí, že ideální je cela bez vybavení s měkkou, omyvatelnou povrchovou úpravou.

Ve věznici je krizové oddělení tvořeno třemi celami, přičemž jedna slouží jako zvláštní (izolační) cela, je vykachlíčkováná a s umyvadlem a toaletou „antivandal“ (foto 5). Zbývající dvě klasické cely jsou vybaveny postelí, stolem, židlí, skříňkou, policí a klasickou toaletou a umyvadlem. V době návštěvy se používala pouze zvláštní (izolační) cela. Obvykle se používá ještě jedna klasická cela, ale ta byla v době návštěvy v rekonstrukci z důvodu výměny oken (foto 4). Druhá klasická cela se obvykle nepoužívá a slouží k uskladnění různých věcí (foto 3). Organizační opatření č. 4 ředitele Věznice Karviná o zřízení a činnosti krizového oddělení v § 2 uvádí, že *zvláštní (izolační) cela je speciálně upravena a vybavena tak, aby snížila pravděpodobnost poškození zdraví odsouzeného v psychické tenzi a aby nedocházelo k poškození vybavení věznice.*

foto 3

foto 4

foto 5

Výše jsem uvedla, že Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 25/2011 předpokládá takovou konstrukci a vybavení zvláštní (izolační) cely, aby nedocházelo k sebepoškození odsouzeného, nebo poškození vnitřního vybavení cely, ideálně by měla být cela vybavena měkkou omyvatelnou povrchovou úpravou. Domnívám se, že popsaná vykachlíčkováná cela ani nepředstavuje zvlášť bezpečné prostředí, ani nemůže přispívat k optimalizaci psychického stavu člověka. Taková cela není ani „izolační“ ani „krizová“ ve smyslu uvedeného nařízení generálního ředitele. **Doporučuji vyhodnotit účel (zvláštní) izolační cely a zvážit její vybavení měkkou povrchovou úpravou.**

Místnost pro důkladné osobní prohlídky

Ustanovení § 89 odst. 3 NGR č. 23/2014 stanoví, že *při provádění důkladných osobních prohlídek v případě, že mají charakter hromadné akce, jsou vězněné osoby od sebe odděleny odpovídajícími zástěnami nebo kabinkami. Při důkladné osobní prohlídce je nutno zajistit nezbytnou míru soukromí a důstojnost vězněné osoby.* Bylo zjištěno, že u odsouzených se po návštěvě provádí důkladná osobní prohlídka v místnosti u návštěvní místnosti, do které se vstupuje z chodby. Místnost je rozdělena na tři prostory oddělené závěsem. První prostor pro důkladné osobní prohlídky však není z jedné strany závěsem zakryt, proto může kdokoliv při vstupu do místnosti okamžitě provádění důkladné osobní prohlídky vidět. Riziko zásahu do práva na soukromí je tedy značné. **Doporučuji zajistit, aby všechny prostory, kde se provádí důkladné osobní prohlídky, byly ohrazeny závěsy, nebo jinou vhodnou zástěnou.**

Odstavec 2 citovaného ustanovení dále uvádí, že *důkladná osobní prohlídka se provádí v určené, dostatečně vytápěné místnosti vybavené rohožemi, odkládacími lavicemi a věšáky.* Bylo zjištěno, že ne ve všech prostorech pro důkladnou osobní prohlídku jsou umístěny rošty a chybí rovněž věšáky na pověšení oblečení. Odkládací lavice jsou navíc nahrazeny malými stolky. **Doporučuji materiální vybavení místnosti pro důkladné osobní prohlídky uvést do souladu s citovaným NGR.**

foto 6: chybějící závěs v prvním prostoru pro důkladnou osobní prohlídku a chybějící rošty ve zbývajících dvou prostorech.

Prostor pro pobyt na čerstvém vzduchu

K pobytu na čerstvém vzduchu je odsouzeným k dispozici vycházkový dvůr (foto č. 7 a 8) a dvůr pro sportovní aktivity (foto č. 9 a 10). Oba dvory jsou značně limitovány prostorovou dispozicí věznice. Odsouzení na vycházkovém dvoře tráví čas fakticky mezi čtyřmi stěnami bez dostatku zeleně, třebaže je patrná snaha věznice tento problém řešit (zbudováním skleníku a truhlíků s křovinami). Na vycházkovém dvoře je nedostatečný počet přístřešků

proti dešti (a na dvoře pro sportovní aktivity není přístřešek žádný). V případě deště tak odsouzený bude moknout, nebo ven na dvůr nepůjde. **Doporučuji na vycházkovém dvoře zřídit více přístřešků proti dešti.**

foto 7 a 8: přístřešky a křoviny na vycházkovém dvoře; foto 9 a 10: dvůr pro sportovní aktivity

Doporučení ochránce		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
1.1	Vytvořit vhodné podmínky pro důstojnou konzumaci stravy. Za minimální standard považuji, aby mohl odsouzený jíst u stolu.	Bez zbytečného odkladu
1.2	Přizpůsobit vybavení kuchyňky osobám na invalidním vozíku.	Do 6 měsíců
1.3	Navýšit počet židlí na kulturních místnostech.	Do 3 měsíců
1.4	Opravy vybavení provádět promptně.	Průběžně
1.5	Vyhodnotit účel (zvláštní) izolační cely a zvážit její vybavení měkkou povrchovou úpravou.	Poskytnout vyjádření
1.6	Všechny prostory, kde se provádí důkladné osobní prohlídky ohraničit závěsy, nebo jinou vhodnou zástěnou.	Okamžitě
1.7	Materiální vybavení místnosti pro důkladné osobní prohlídky uvést do souladu s NGR VS č. 23/2014.	Bez zbytečného odkladu
1.8	Na vycházkovém dvoře zřídit více přístřešků proti dešti.	Do 3 měsíců

ČÁST 2 – HYGIENA

Zjištění z návštěvy

Podle § 21 odst. 1 vyhlášky je věznice povinna vytvořit náležité podmínky pro dodržování osobní hygieny odsouzených tak, aby bylo zajištěno denní umývání, pravidelné holení a vykonávání běžných hygienických úkonů. Doporučení Evropských vězeňských pravidel č. 19.1 stanoví, že *všechny části každé věznice musí být stále udržovány v dobrém technickém stavu a čistotě*. Doporučení Evropských vězeňských pravidel č. 19.3 dále uvádí, že *odsouzení musí mít volný přístup k hygienickým zařízením, která jsou zdravotně nezávadná a respektují právo na soukromí*.

Toalety na oddělení SONO C nejsou upraveny pro vozíčkáře. V době, kdy byl na oddíle odsouzený na invalidním vozíku, se problém řešil toaletním křeslem umístěným za zástěnou vedle umyvadel. **Doporučuji, aby byly toalety v části věznice určené pro ubytování osob na invalidním vozíku upraveny tak, aby je mohly využívat.**

Dále bylo zjištěno, že na oddělení jsou na 33 odsouzených pouze 2 toalety a 3 pisoáry (jedna toaleta je navíc velmi často obsazena jedním inkontinentním odsouzeným). Tento stav nepovažuji za uspokojivý a **doporučuji počet toalet zvýšit.**

Čisticí prostředky na úklid byly na jednom oddíle uloženy v uzamykatelné skřínce na kulturní místnosti a klíč byl svěřen jednomu z odsouzených. **Považuji za dobrou praxi, když jsou čisticí prostředky odsouzeným dány tímto způsobem k dispozici a nemusí o ně v případě potřeby neustále žádat vychovatele.** V takovém případě by však měla věznice být schopna nastavit „kontrolní mechanismus“ tak, aby odsouzený, kterému jsou klíče od skřínky svěřeny, svého „postavení“ nezneužíval. Vzniká totiž riziko, že tento odsouzený může čisticí prostředky zadržovat, některým odsouzeným nevydávat, směňovat za jinou věc apod. **Doporučuji proto nakládání s čisticími prostředky kontrolovat.**

Hygienické balíčky

Stav v době provedení návštěvy: Odsouzení, kteří nemají základní hygienické prostředky, ani peněžní prostředky na jejich zakoupení, mají nárok na to, aby je obdrželi od věznice, a to v nutném množství a sortimentu (§ 21 odst. 4 vyhlášky). Odsouzenému, který není zařazen do práce, neodmítl bez závažného důvodu práci a neměl v období jednoho kalendářního měsíce jiný příjem nebo jiné finanční prostředky ve výši alespoň 100,- Kč, poskytuje věznice na základě § 16 odst. 8 zákona jedenkrát za měsíc balíček, který obsahuje základní věci osobní potřeby. Vydávání hygienického balíčku a jeho obsah upravuje Metodický list generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 1/2014, o podrobnostech pro výdej balíčků obsahujících základní věci osobní potřeby. Obsah balíčku má být posuzován podle aktuálních potřeb odsouzeného, přičemž pověřený zaměstnanec (zpravidla vychovatel) má ověřovat nutnost obsahu balíčku u konkrétního odsouzeného a tento obsah schvalovat [§ 3 písm. a) ve spojení s § 4 odst. 2 cit. metodického listu].

Odsouzeným, kteří mají nárok na tzv. sociální balíček, nebyl jeho obsah individualizován. Obecně mohu konstatovat, že reakce na zavedení tzv. sociálních balíčků byly negativní, a to jak ze strany odsouzených, kteří (pokud nemají vlastní finanční prostředky) neměli ani teoretickou možnost zakoupit věci, které uspokojí jejich základní životní potřeby, tak ze strany vychovatelů, na které dopadla tíha administrativy spojená s balíčky a každodenní problémy s nimi spojené.

S ohledem na novelu vyhlášky s účinností k 1. 3. 2015, která ruší praxi tzv. hygienických balíčků, ponechávám tento bod bez doporučení.

Toaletní papír a mýdlo (1 ks na měsíc) obdrží od věznice všichni odsouzení. Pokud jim nevystačí, musí si je dokoupit. To je problém v případě odsouzených bez jakéhokoliv příjmu. Vychovatelé neposkytují žádný toaletní papír navíc. Odsouzení si tak musí toaletní papír půjčovat od ostatních. **Doporučuji, aby odsouzeným byly poskytovány minimálně dva kusy toaletního papíru na měsíc. Dále v individuálních případech potřeby doporučuji, aby odsouzenému byl další toaletní papír poskytnut na vyžádání.**

Čistota a pořádek

Dle § 48 vyhlášky jsou odsouzení povinni v prostorách věznice a v osobních věcech udržovat pořádek a čistotu. Rovněž doporučení č. 19.5 Evropských vězeňských pravidel stanoví, že odsouzení *musí dodržovat osobní hygienu a udržovat své ošacení i prostory pro spaní v čistotě a pořádku*. Požadavek na udržování pořádku ve věznici nemůže bez dalšího ospravedlnit zásah do důstojnosti odsouzeného a jeho práva na ochranu zdraví (srov. § 2 zákona). Úklidovou povinnost tak nebude možné vynucovat zejména u těch odsouzených, kteří úklidu nejsou schopni pro svůj nepříznivý zdravotní stav, neboť to by mohlo vést k zásahu do základních práv odsouzeného.

Někteří odsouzení si na oddíle SONO C stěžovali na to, že musí vykonávat úklid, třebaže toho nejsou schopni. Rozpis služeb stanovuje tzv. „barákový“ bez součinnosti s vychovatelkou či jiným zaměstnancem věznice. Není přijatelné, aby byl odsouzený povinen provádět úklid, pokud toho objektivně není schopen. Rovněž není přijatelné, aby rozpis služeb na úklid vytvářel jiný odsouzený, neboť se tím na odsouzeného přenáší rozhodovací právo o povinnostech jiných odsouzených. Vytváří se tak hierarchie mezi odsouzenými, která může vést ke zneužívání nadřazeného postavení a vyústit až v šikanu. **Doporučuji, aby odsouzený, který není objektivně schopen v určitém rozsahu provádět úklid, byl této povinnosti zbaven. Dále doporučuji, aby byla ukončena praxe, kdy rozpis služeb na úklid vytváří některý z odsouzených.**

Doporučení ochránce		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění:
2.1	Toalety na SONO C upravit tak, aby je odsouzení na invalidním vozíku mohli využít.	Bez zbytečného odkladu
2.2	Zvýšit počet toalet na SONO C.	Do 6 měsíců
2.3	Dbát o čistotu všech prostor věznice.	Průběžně
2.4	Kontrolovat nakládání s čisticími prostředky ze strany odsouzených.	Průběžně
2.5	Poskytovat odsouzeným minimálně dva kusy toaletního papíru na měsíc. V individuálních případech potřeby další toaletní papír poskytnout na vyžádání.	Okamžitě
2.6	Zbavit povinnosti úklidu odsouzeného, který toho není v určitém rozsahu objektivně schopen.	Okamžitě
2.7	Ukončit praxi, kdy rozpis služeb na úklid vytváří některý z odsouzených.	Okamžitě

ČÁST 3 – ZDRAVOTNÍ PÉČE

Zjištění z návštěvy

Zákon garantuje v § 16 odst. 6 všem odsouzeným *právo na zdravotní služby v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem³ s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu trestu*. Pro účely této a následující části zprávy je vhodné upozornit rovněž na § 16 odst. 7 zákona, který garantuje odsouzeným s těžkým zdravotním postižením právo na zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu odnětí svobody.

Dostupnost zdravotních služeb

Vyhláška konkretizuje, že zdravotní péči o odsouzeného zajišťuje především zdravotnické středisko ve věznici, nebo jiné zdravotnické zařízení vězeňské služby. Praktické aspekty poskytování péče řeší čl. 8 vnitřního řádu, který stanoví, že *k lékaři se odsouzený hlásí v pracovních dnech do 7:00 hod. formou zápisu do stanovené knihy, nebo formou nahlášení vychovateli*. Ve věznici byly na některých odděleních k dispozici „knihy hlásících se k lékaři“, na některých odděleních se odsouzení hlásili ústně vychovateli, který učinil záznam do počítače.

Lékař je přítomen 3x týdně (pondělí, středa, pátek, 6:30 hod. – 15:00 hod.), v úterý a čtvrtek je dostupný na telefonu. V době návštěvy nebyl ve věznici zaměstnán vedoucí lékař (na internetových stránkách věznice se již od 16. 6. 2014 nachází nabídka práce pro lékaře vedoucího zdravotnického střediska). **Doporučuji, aby věznice zvýšila úsilí o obsazení místa stálého lékaře.**

Ustanovení § 28 odst. 2 zákona o zdravotních službách stanoví, že *pacient má právo na poskytování zdravotních služeb na náležité odborné úrovni*. Odsouzení si stěžovali na omezenou dostupnost zdravotní péče v důsledku nedostatku jejich finančních prostředků. Skutečnosti, že je poskytování zdravotní péče podmíněno úhradou, nasvědčují rovněž záznamy ve zdravotnické dokumentaci: „*Pro nedostatek prostředků dodáno pouze 1 balení Anopyrinu.*“ „*Potíže s močením měl. Toto vyšetření dopor. již z Ostravy, nyní bez peněz.*“ Není přijatelné, aby bylo poskytování potřebné lékařské péče vázáno na finanční situaci odsouzeného. **Doporučuji poskytovat potřebnou péči bez ohledu na finanční situaci odsouzeného.**

Dále byly zaznamenány stížnosti odsouzených, že ve věznici neprobíhají žádné rehabilitace, přestože se zde nacházejí odsouzení s pohybovými problémy. **Doporučuji, aby v případě, že to zdravotní stav odsouzených vyžaduje, byla u odsouzených zajištěna rehabilitace.**

Bylo dále zjištěno, že přestože je ve věznici výtah, odsouzení (ani ti s pohybovými problémy) jej nemohou využívat. Jeden odsouzený uvedl, že vzhledem k obtížím při pohybu po schodech a nemožnosti využívat výtah se nemůže dostat ven na vycházku. **Doporučuji, aby v případě, kdy zdravotní potíže odsouzeným významně ztěžují nebo znemožňují pohyb, jim bylo umožněno využívat výtah.**

³ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Přítomnost dozorce při vyšetření

Informace o zdravotním stavu odsouzeného jsou podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, citlivými údaji, což klade přísné požadavky na jejich ochranu před neoprávněným uchováváním, zveřejňováním, předáváním apod. Důvěrnost informací o zdravotním stavu pacienta je rovněž chráněna zákonem o zdravotních službách, kde je uvedeno, že poskytovatel zdravotních služeb je povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb. Zákon o zdravotních službách však v § 46 odst. 1 písm. g) stanoví, že při poskytování zdravotních služeb osobám ve výkonu trestu odnětí svobody může být na dohled přítomen příslušník vězeňské služby. Na doslech může být přítomen pouze tehdy, jde-li o ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti zdravotnického pracovníka nebo jiného odborného pracovníka, nebo majetku. Toto ustanovení je diskutabilní, protože jako standard předpokládá, že setkání pacienta a lékaře má svědka (dozorce na dohled). To je však neuspokojivé, nejen s ohledem na lékařské tajemství, ale i z hlediska prevence špatného zacházení. Lékař ve vztahu k osobám omezeným na svobodě nevystupuje pouze v intencích klasického vztahu lékař-pacient, ale má mj. přispívat k prevenci špatného zacházení, a to pomocí systematického zaznamenávání případných zranění a známek napadení. Působení lékaře je jedním z předpokladů naplnění povinnosti státu provádět účinné vyšetřování obvinění ze špatného zacházení ze strany orgánů odpovědných za detenci osob. Standardy CPT v bodu č. 51 stanoví, že *veškeré lékařské prohlídky vězňů (ať už vstupní, nebo pozdější) by měly probíhat mimo doslech, a pokud si lékař nepřeje něco jiného, i mimo dohled vězeňské služby*. Standardy CPT tak stanoví v porovnání s českou právní úpravou vyšší standard důvěrnosti při kontaktu s lékařem.

Jako běžná byla zjištěna praxe, kdy při lékařském vyšetření odsouzeného je dozorce v ordinaci lékaře. Přítomen není pouze tehdy, když je odsouzený v ordinaci za mříží (v tzv. „kleci“), kdy nepřijde do fyzického kontaktu s lékařem. Uvedená praxe plošné přítomnosti dozorců v ordinaci lékaře při vyšetření je tedy jak v rozporu se zákonem, tak se standardy CPT.

Rozumím obavám lékaře o vlastní bezpečnost a připouštím, že na základě odůvodněné žádosti lékaře může být dozorce v ordinaci přítomen. Bezpečnostní riziko však musí vyhodnotit lékař sám, a pokud dozorce do ordinace přizve, měl by toto zaznamenat do zdravotnické dokumentace. **Doporučuji, aby dozorce zůstal při poskytování zdravotních služeb odsouzeným mimo doslech, a pokud si lékař nepřeje něco jiného, i mimo dohled. Dále doporučuji, aby v případě přítomnosti dozorce „na doslech“ lékař tuto skutečnost zaznamenal do zdravotnické dokumentace včetně důvodů, proč si asistenci dozorce vyžádal.**

Tlumočení

Zákon o zdravotních službách v § 28 odst. 1 uvádí: *Zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak.* „Svoboda“ souhlasu znamená, že pacient nemůže být k poskytování zdravotních služeb donucován a má možnost kdykoliv svůj souhlas odvolat. „Informovanost“ předpokládá poučení pacienta o účelu, povaze zákroku, jeho důsledcích, rizicích, komplikacích a alternativních možnostech tak, aby poučení rozuměl. V případě zdravotních služeb poskytovaných cizinci je odpovědností poskytovatele zdravotních služeb zajistit takové podmínky, aby byl cizinec v případě jazykové bariéry schopen poskytnout plně

informovaný a svobodný souhlas (§ 30 odst. 1 zákona o zdravotních službách). O skutečnosti, že byl při ošetření přítomen tlumočník, by měl být vždy učiněn záznam ve zdravotnické dokumentaci odsouzeného, aby bylo zcela prokazatelné, že poskytovatel nezanedbal povinnost, kterou mu ukládá zákon.

Z rozhovorů s pracovníky zdravotního střediska bylo zjištěno, že se ve věznici nacházejí odsouzení, kteří vůbec nehovoří česky. Jejich komunikace s lékařem neprobíhá s pomocí tlumočníka, ale „dostupnými prostředky věznice“, nejčastěji prostřednictvím tlumočení jiným odsouzeným. Stávající postup věznice považují nejen za rizikový s ohledem na možné nesrovnalosti vzniklé při laickém překladu, ale také za potenciálně nebezpečný pro odsouzené, jejichž citlivé údaje se mohou snadno rozšířit mezi další odsouzené.

Neporozumění v komunikaci s lékařem vystavuje pacienta riziku špatné diagnostiky a následně zvolené léčby, která může vést k poškození zdraví pacienta. V souvislosti s řádným poskytováním zdravotních služeb cizincům, kteří nemají s ohledem na jazykovou bariéru schopnost porozumět lékaři a vyjádřit se k poskytovaným zdravotním službám, **doporučuji využívat služeb tlumočníka ve formě, která odstraní pochybnosti o udělení svobodného a informovaného souhlasu pacienta (např. přítomnosti profesionálního tlumočníka, anebo tlumočení po telefonu). Dále doporučuji, aby byla skutečnost, že byl při ošetření odsouzeného přítomen tlumočník, zaznamenána do zdravotnické dokumentace odsouzeného.**

Poskytování péče mezi odsouzenými

Věznice je odpovědná za zacházení s odsouzenými. Zákon (§ 2) stanoví, že trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného, a zacházení musí odpovídat požadavku na zachování jeho zdravotního stavu.

Na oddíle SONO C se nacházejí lidé závislí na péči jiné osoby. Na oddíle však není nikdo, kdo by se o ně uměl kvalifikovaně (odborně) postarat. Byla zdokumentována životní situace odsouzeného A., který má problémy se zadržováním stolice a potřebuje i pomoc s koupáním. Stará se o něj spolubydlící B., který po něm umývá WC, pomáhá mu s výměnou inkontinenčních pomůcek, koupe jej. Odsouzený B. tak fakticky vykonává činnost sanitáře-odsouzeného podle NGR č. 17/2013. Pan A. s ním na oplátku sdílí své finanční prostředky (cca 800,- Kč), za které ods. B. nakupuje v kantýně. Odsouzený A. prokazuje B. velkou vděčnost, což se projevuje například tím, že ho doprovází na každém kroku a poskytuje mu za péči finanční prostředky.

Vyžaduje-li nesoběstačnost určitých odsouzených poskytování péče, je věznice povinna ji zabezpečit kvalifikovanými osobami (odbornými zaměstnanci věznice, případně odsouzenými, kteří jsou k poskytování péče patřičně vzděláni a proškoleni). Náklady na péči nese věznice a není přípustné je po odsouzeném vyžadovat. V případě, že o nesoběstačného odsouzeného pečuje jiný odsouzený, měla by věznice takovou péči vyhodnocovat a dohlížet na to, aby „pečující“ odsouzený svého postavení nezneužíval a nedocházelo k manipulaci, případně i šikaně.

Doporučuji, aby byli odsouzení, kteří pečují o jiné odsouzené, v této oblasti dostatečně proškoleni. Doporučuji rovněž, aby tyto odsouzené odměňovala věznice.

Doporučení ochránce		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění:
3.1	Zvýšit úsilí o obsazení místa stálého lékaře.	Poskytnout vyjádření
3.2	Poskytovat potřebnou lékařskou péči bez ohledu na finanční situaci odsouzeného.	Okamžitě
3.3	Zajistit odsouzeným rehabilitaci, pakliže to jejich zdravotní stav vyžaduje.	Bez zbytečného odkladu
3.4	Umožnit odsouzeným využívat výtah, pakliže jim zdravotní potíže významně ztěžují nebo znemožňují pohyb.	Bez zbytečného odkladu
3.5	Zajistit, aby byl dozorce při poskytování zdravotních služeb odsouzeným mimo doslech, a pokud si lékař nepřeje něco jiného, i mimo dohled. Zajistit, aby v případě přítomnosti dozorce „na doslech“ lékař tuto skutečnost zaznamenal do zdravotnické dokumentace včetně důvodů, proč si asistenci dozorce vyžádal.	Okamžitě
3.6	Využívat služeb tlumočnicka ve formě, která odstraní pochybnosti o udělení svobodného a informovaného souhlasu pacienta. Skutečnost, že byl při ošetření odsouzeného přítomen tlumočnick, zaznamenávat do zdravotnické dokumentace odsouzeného.	Okamžitě
3.7	Zajistit dostatečné proškolení odsouzeným, kteří pečují o jiné odsouzené.	Bez zbytečného odkladu
3.8	„Pečující“ odsouzené odměňovat z prostředků věznice.	Bez zbytečného odkladu

ČÁST 4 – KONTAKT S VNĚJŠÍM SVĚTEM

Zjištění z návštěvy

Evropská vězeňská pravidla doporučují v bodě č. 24.1 umožnit odsouzeným komunikovat *co možná nejčastěji, písemně, telefonicky, nebo jinými formami komunikace s jejich rodinami, jinými osobami a zástupci externích organizací, a přijímat návštěvy těchto osob*. Na komunikaci a návštěvy se mohou vztahovat pouze taková omezení a kontroly, které sledují legitimní cíl (pořádek, bezpečnost apod.) a jsou tomuto cíli přiměřené (přijatelná minimální úroveň styku).

Návštěvy

Odsouzení mají možnost na základě § 19 odst. 1 zákona o výkonu trestu přijímat na dobu tří hodin během jednoho kalendářního měsíce návštěvy blízkých osob. Z kapacitních důvodů věznice je doba pro návštěvy rozdělena na 1,5 hodiny 2x za měsíc. Jde o dobrou praxi, pokud věznice odsouzenému umožní volbu mezi tříhodinovou návštěvou 1x za měsíc a „dělenou návštěvou“ 1,5 hodiny 2x za měsíc. Skutečnost, že odsouzený nemá možnost klasickou tříhodinovou návštěvu vykonat a musí využít pouze „dělené návštěvy“, je nevhodná, a to zejména u odsouzených umístěných ve velké vzdálenosti od své rodiny. **Doporučuji „dělení“ návštěv odsouzenému umožnit jako volbu, nikoliv jako povinnost, a naopak.**

Odsouzení si stěžovali, že věznice umožňuje přijímat pouze návštěvy manželky a příbuzných osob v řadě přímé (rodiče, děti apod.), nikoliv však další osoby blízké (sourozenci, druh, družka apod.). Například jeden odsouzený uvedl, že mu není umožněn kontakt s nevlastní vnučkou. **Doporučuji, aby věznice umožnila odsouzenému přijímat návštěvy blízkých osob bez ohledu na rodinný status.**

Opakovaně jsem se setkala se stížnostmi odsouzených týkajícími se délky návštěv. Poukazovali na skutečnost, že v případě, kdy z organizačních důvodů na straně věznice začne návštěva později, není o tuto dobu návštěva prodloužena. **Doporučuji, aby byla vždy dodržována zákonná délka návštěv.**

Dále odsouzení uváděli, že si během návštěv nemohou hrát se svými dětmi, nechat si je například posadit na klín apod. Jediným fyzickým kontaktem zůstává pouze dotyk při uvítání a při loučení. **Doporučuji, aby kontakt odsouzeného s dětmi probíhal co nejběžnějším způsobem. Ke zvýšení standardu zacházení doporučuji, aby návštěva s dětmi probíhala v místnosti pro návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly, pokud tomu nebrání individuální bezpečnostní riziko.**

Vnitřní řád věznice v čl. 12 stanoví, že *návštěvy odsouzeného s osobami blízkými jsou prováděny ve víceúčelové místnosti věznice, pokud v konkrétním případě nestanoví ředitel věznice, nebo vedoucí oddělení výkonu trestu jinak*. Ustanovení § 19 odst. 6 zákona stanoví, že *v odůvodněných případech může ředitel věznice rozhodnout, že se z bezpečnostních důvodů návštěva uskuteční v místnosti, kde je návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou*. Šetřením bylo zjištěno, že tzv. „bezkontaktní návštěvy“ se realizují ve dvou výslechových místnostech, kde je odsouzený umístěn za katrem, který je ještě někdy navíc opatřen plexisklem. Pravidelně zde probíhají bezkontaktní návštěvy odsouzených umístěných na oddělení se zesíleným stavebně-technickým zabezpečením (dále „OZSTZ“)

a na oddělení pro výkon kázeňských trestů (dále „OVKT“). Bezkontaktní návštěvy přitom standardně bývají ve věznicích realizovány u odsouzených, kteří při předchozích návštěvách narušovali stanovený pořádek a kázeň, došlo k průniku nepovolených věcí apod. Ochránce již v minulosti kritizoval praxi, kdy šlo o plošné zavedení bezkontaktních návštěv u odsouzených zařazených do OZSTZ.⁴ Praxe plošného zavedení bezkontaktních návštěv (související s umístěním na určité oddělení) neodpovídá zásadě individuálního posuzování rizik u toho kterého odsouzeného tak, jak to předpokládá § 19 odst. 6 zákona. **Doporučuji proto, aby byla ukončena plošná praxe bezkontaktních návštěv u odsouzených umístěných na OZSTZ a na OVKT.**

Balíčky

Ani v případě nedostatku základních hygienických potřeb (toaletní papír, papírové kapesníčky apod.), ani v případě odsouzených majících nárok na sociální balíček, není odsouzeným umožněno přijímat základní hygienické potřeby v režimu § 24 odst. 3 zákona, na základě kterého se na balíčky obsahující prádlo, oděv a potřeby k realizaci programu zacházení, pro vzdělání nebo zájmovou činnost nevztahuje váhové a frekvenční omezení. Uvedená praxe dle mého názoru nikterak nepřispívá k socializaci vězněných osob a v kontextu odporuje účelu výkonu trestu. **Ke zvýšení standardu zacházení proto doporučuji umožnit odsouzeným přijímat hygienické potřeby rovněž v režimu balíčku na základě § 24 odst. 3 zákona.**

Korespondence

Ustanovení § 17 odst. 5 zákona stanoví, že tzv. „úřední korespondence“ odsouzeného, který nemá žádné finanční prostředky, se odešle na náklady věznice. Dotázaní odsouzení o této skutečnosti nevěděli. **Doporučuji, aby věznice důsledně poučovala odsouzené o možnosti odeslat úřední korespondenci na náklady věznice.**

Doporučení ochránce		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
4.1	„Dělení“ návštěv umožnit odsouzenému jako volbu, nikoliv jako povinnost.	Okamžitě
4.2	Umožnit odsouzenému přijímat návštěvy blízkých osob bez ohledu na rodinný status.	Okamžitě
4.3	Dodržovat zákonnou délku návštěv.	Okamžitě
4.4	Umožnit co nejběžnější způsob kontaktu odsouzeného s dětmi.	Okamžitě
4.5	Ukončit plošnou praxi bezkontaktních návštěv u odsouzených umístěných na OZSTZ a na OVKT.	Okamžitě
4.6	Důsledně poučovat odsouzené o možnosti odeslat úřední korespondenci na náklady věznice.	Okamžitě

⁴Zpráva z návštěv zařízení - věznice. Viz VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [vid. 28. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2006/Veznice_2006.pdf.

Doporučení ke zvýšení standardu zacházení		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
4.7	Nebrání-li tomu bezpečnostní důvody, pak umožnit odsouzenému návštěvu s dětmi v místnosti pro návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly.	Poskytnout vyjádření
4.8	Umožnit odsouzenému přijímat hygienické potřeby rovněž v režimu balíčku na základě § 24 odst. 3 zákona.	Poskytnout vyjádření

ČÁST 5 – ÚČEL VÝKONU TRESTU

Zjištění z návštěvy

Ustanovení § 1 odst. 2 zákona charakterizuje účel výkonu trestu odnětí svobody: *Účelem výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „trest“) je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.* Ustanovení § 2 odst. 1 stanoví, že *trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.* Odstavec 2 dále stanoví, že *s odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.*

Knihovna

Ustanovení § 21 odst. 2 zákona stanoví, že odsouzený si může bezplatně půjčovat z vězeňské knihovny knihy včetně odborných publikací a právních předpisů. Ustanovení § 29 odst. 2 vyhlášky stanoví, že věznice v rámci svých možností zabezpečuje vybavení knihovny základními právními předpisy z jednotlivých právních odvětví.

Pokud jde o právní předpisy, měla by věznice dbát o to, aby byly v knihovně obsaženy platné právní předpisy v aktuálním znění. Ve Věznici Karviná tvoří knihovní fond právních předpisů sešity „ÚZ“ – úplná znění. Úplné znění předpisů „ÚZ trestní předpisy“ bylo z roku 2010. S ohledem na řadu novel trestněprávních předpisů považuji ÚZ z roku 2010 za neaktuální. **Doporučuji proto, aby věznice ve své knihovně právní předpisy aktualizovala.**

Kázeňské odměny

Podle § 45 zákona odsouzený, který *svým chováním a jednáním, nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu*, může být kázeňsky odměněn, což je jeden ze základních motivačních prvků v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. S pozitivní motivací pracují i Evropská vězeňská pravidla, která v bodě 106.2 doporučují, aby *všichni odsouzení vězni byli motivováni k účasti na programech vzdělávání a odborném výcviku*. Získané kázeňské odměny nemají vliv pouze na samotný výkon trestu odnětí svobody, ale také na šanci odsouzených dosáhnout podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, o kterém rozhoduje soud.

Odsouzení si stěžovali na podmínky, za kterých lze kázeňskou odměnu získat. Uváděli, že se zejména přestaly dávat odměny za úklid. Vychovatel jednoho oddělení uvedl, že úklid je povinností odsouzeného a že odměnu by bylo možné udělit toliko za výjimečný úklid. Odsouzení například uvedli, že dle vychovatele není důvodem pro udělení odměny úklid cely znečištěné stolicí jiného odsouzeného. Bylo rovněž zjištěno, že za celý rok 2014 nebyl kázeňsky odměněn odsouzený B., který denně pečuje o odsouzeného A. (viz výše). **Doporučuji kázeňsky odměňovat odsouzené, kteří vykonávají úklid většího rozsahu.**

V dokumentu „Vyhodnocení kázeňské praxe u odsouzených v 1. pololetí 2014“ je uvedeno, že v 1. pololetí roku 2014 bylo uděleno celkem 53 kázeňských odměn a 9 kázeňských trestů (v 2. pololetí roku 2013 bylo uděleno 100 kázeňských odměn a 56 kázeňských trestů, což činí u kázeňských odměn pokles o 47 % a u kázeňských trestů pokles o 84 %). V dokumentu je uvedeno, že *uvedené je důsledkem změn kázeňského řízení, které proběhly k 1. 1. 2014, kdy je v platnosti NGR č. 70/2013 o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců. Tímto nařízením kázeňské řízení doznalo podstatných změn a je náročnější jak pro navrhovatele kázeňského řízení, tak i pro osoby s kázeňskou pravomocí. Uvedený pokles kázeňských odměn a kázeňských trestů je důsledkem neochoty jak zaměstnanců, tak i příslušníků navrhovat KO a především KT. Hlavním důvodem je složitost a náročnost stanoveného postupu.* Z dokumentace vyplývá, že běžně bylo ve věznici udělováno přibližně 100 odměn za půl roku (2. pololetí r. 2012: 124 odměn, 1. pololetí r. 2013: 102 odměn, 2. pololetí r. 2013: 100 odměn). Z uvedených čísel je patrný pozvolný pokles kázeňských odměn za roky 2012–2013 a jejich skokový pokles v roce 2014. To koresponduje se stížnostmi odsouzených na nemožnost získat kázeňskou odměnu a nemožnost postupu do 1. PSVD a s celkovou demotivací odsouzených při plnění svých povinností (úklid, plnění programu zacházení apod.). Nepovažuji za přijatelné, aby byly odsouzeným upírány odměny jen z toho důvodu, že je jejich udělení administrativně náročné. Musím dále vyjádřit znepokojení nad trendem kvantitativního utlumování kázeňských odměn. **Doporučuji, aby věznice při udělování kázeňských odměn zohledňovala toliko zásluhy odsouzeného, nikoliv náročnost administrativního postupu při jejím udělení, či další obdobné faktory.**

Zcela specifický přístup v udělování kázeňských odměn je třeba aplikovat v případě trvale pracovní nezařaditelných odsouzených, zejména těch se zdravotním postižením. Možnosti získání kázeňské odměny jsou totiž limitovány jejich zdravotními možnostmi. Aby měli šanci dosáhnout na kázeňskou odměnu, **doporučuji aplikovat přiměřeně odlišná kritéria pro kázeňské odměňování trvale pracovní nezařaditelných odsouzených, zvláště těch se zdravotním postižením.**

Program zacházení

Ustanovení § 40 odst. 2 zákona stanoví, že program zacházení je *základní forma cílevědomého a komplexního působení, jehož cílem je připravit odsouzeného na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu. Součástí působení na odsouzeného jsou rovněž metody a formy práce zaměřené na oblast řešení důsledků a dopadů trestné činnosti na poškozeného.* Komentář k zákonu uvádí, že cílem programu zacházení je *takové zacházení s odsouzenými, které bude pozitivně ovlivňovat chování a jednání odsouzeného, minimalizovat negativní účinky uvěznění a současně napomáhat odsouzenému k návratu do společnosti a k vedení soběstačného života v souladu se zákonem. Výchovné působení na odsouzeného je v něm tedy propojeno s jeho přípravou na návrat do života na svobodu.*⁵ Podle § 36 odst. 2 vyhlášky se program zacházení člení na tyto aktivity: a) pracovní aktivity, b) vzdělávací aktivity, c) speciální výchovné aktivity, d) zájmové aktivity a e) oblast utváření vnějších vztahů.

Odsouzení opakovaně uváděli, že musí v rámci programu zacházení platit ze svého kapesného náhradu škody poškozeným způsobenou svou trestnou činností, a to v paušální částce 100,- Kč + 35,- Kč poštovné za kalendářní měsíc. Odsouzení uváděli, že pokud

⁵ KALVODOVÁ, V. Komentář k zákonu o výkonu trestu odnětí svobody (169/1999 Sb.). ASPI: Wolters Kluwer, 2013.

nebudou poškozeným náhradu škody hradit, neplní tím automaticky program zacházení a budou přeřazeni do nižší (horší) PSVD. Odsouzení uvádějí, že k souvisejícímu přeřazení do nižší PSVD dochází.

Spolu s vyjádřením ke zprávě od věznice žádám, aby se k uvedené povinnosti odsouzených vyjádřila.

Program 3Z

Bylo zjištěno, že ve věznici je v rámci programu zacházení odsouzeným nabízen tzv. „program 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se“. Projekt bezdrogové zóny se standardním zacházením Věznice Karviná uvádí, že *program 3Z je standardizovanou speciálně výchovnou aktivitou programu zacházení pro uzavřenou skupinu vybraných odsouzených. Je určen odsouzeným v bezdrogové zóně, kteří jsou opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody. Aktivita je povinná pro vybrané odsouzené uživatele i neuživatele drog.*

Program 3Z není automaticky součástí programu zacházení, ale pokud se odborní zaměstnanci věznice shodnou na jeho vhodnosti pro konkrétního odsouzeného, pak jej do programu zacházení zakomponují. Odsouzený má možnost volby programu zacházení, třebaže je tato volba velmi omezená. Buď si zvolí nabízený program zacházení, sestavený odbornými zaměstnanci věznice, a pokud ne, pak je mu přidělen tzv. „minimální program zacházení“ (§ 37 vyhlášky).

Odsouzení s duševním onemocněním

Ve věznici se nachází odsouzení, kteří trpí duševní poruchou. Odsouzený C. trpí oligofrenií (lékařská zpráva z 10. 3. 2013). Z psychiatrického vyšetření vyplývá, že je paranoidní, má poruchy vnímání. Vězeňská služba s ním řešila řadu problémů týkajících se udržování hygieny a pořádku, ničení vybavení věznice (dne 11. 8. 2014 odsouzený podpálil celu) a agresivního chování. Dalším odsouzeným, který trpí duševní poruchou, je D., který trpí oligofrenií a poruchou osobnosti (lékařská zpráva z 14. 6. 2013). Oba jsou umístěni každý na své cele, kde jsou po většinu dne uzamčeni. Bylo zjištěno, že zaměstnanci věznice je vnímají jako problémové a příliš si s nimi neví rady (na problémové chování odsouzeného C. například věznice zareagovala tak, že jej zařadila do 3. PSVD). Vězeňský psycholog s nimi nijak soustavně nepracuje a v práci s nimi nevidí smysl ani kaplan věznice. Lze mít tedy pochybnosti o naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody u těchto odsouzených. Obdobný závěr vyplývá rovněž ze zjištění externího konzultanta Kanceláře, který uvedl, že *ve výkonu trestu odnětí svobody se nacházejí i osoby s mentální retardací (a nepatří přitom automaticky do kategorie TPN), osoby nevidomé a mj. i osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům. Některé z nich nejsou s to spolehlivě vnímat aspekty výkonu trestu odnětí svobody vč. programu zacházení a trest odnětí svobody v jejich případě postrádá smysl. A nejen to. Tento stav je z pohledu humanistického nepřijatelný a nekoresponduje s pojetím trestu ve vyspělé společnosti.* Odsouzení C. a D. jsou zařazeni na stejný oddíl jako odsouzení senioři a lidé s postižením, kteří si na společné soužití s nimi stěžovali. Výsledkem tedy je prakticky celodenní uzamčení odsouzených s duševní poruchou.

V úvodu kapitoly jsem odkazovala na zákonné vymezení účelu výkonu trestu odnětí svobody a hlavní zásady výkonu trestu. Ustanovení § 16 odst. 7 zákona dále stanoví, že *odsouzený s těžkým zdravotním postižením má právo na zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu.* U odsouzených, u nichž objektivně není možné v podmínkách dané věznice účelu výkonu trestu odnětí svobody dosáhnout, a to ani po důsledné intervenci odborných zaměstnanců, není v souladu se zákonem, aby ve věznici

nadále pobývali. Je proto nutné takové odsouzené přemístit na vhodné specializované oddělení v jiné věznici. Pokud jde o odsouzené C. a D., domnívám se, že u nich výše uvedené platí a že by měli být z Věznice Karviná přemístěni.

V případě, že přemístění není řešením (například duševní stav odsouzených je terapeuticky neovlivnitelný), nabízí se postup podle § 325 odst. 1 trestního řádu, který stanoví, že *je-li odsouzený, na němž se vykonává trest odnětí svobody, stížen těžkou nemocí, může předseda senátu výkon trestu na potřebnou dobu přerušit*. Rovněž je možné uvažovat o aplikaci § 327 odst. 3 trestního řádu, který umožňuje soudu rozhodnout o upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody, pokud odsouzený onemocněl nevyléčitelnou duševní nemocí.

Doporučuji, aby věznice učinila všechny kroky k tomu, aby zajistila odsouzeným s duševní poruchou důstojný pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody a terapeuticky působila kléčbě jejich onemocnění. Pakliže toho věznice svými silami není u konkrétních odsouzených schopna, doporučuji zajistit jejich přemístění. Pakliže to není možné, doporučuji věznici, aby podala návrh soudu na přerušení výkonu trestu odnětí svobody, případně návrh na upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody. Žádám od věznice vyjádření ke konkrétním případům odsouzeného C. a D.

Program zacházení u osob trvale pracovně nezařaditelných

Bylo zjištěno, že programy zacházení vykazují po formální stránce všechny náležitosti stanovené právní úpravou (jsou vyhodnocovány v souladu s právní úpravou u typu věznice B 1x/2 měsíce, u typu C 1x/3 měsíce, u typu D 1x/6 měsíců). Program je však významně limitován prostorovými dispozicemi a architektonickým řešením objektu věznice.

U trvale pracovně nezařaditelných odsouzených by měl být program zacházení sestavován se zohledněním jejich zdravotního stavu, a to tak, aby došlo k zachování jejich zdravotního stavu v průběhu výkonu trestu odnětí svobody (§ 2 odst. 2 zákona). Zejména u trvale pracovně nezařaditelných odsouzených je žádoucí uplatňovat vyšší podíl volnočasových a terapeutických složek programu zacházení, což podmínky karvinské věznice umožňují jen ve velmi omezeném rozsahu. Věznice nedisponuje zázemím pro tyto účely tak, jak je ve věznicích obvyklé a žádoucí.

Doporučuji, aby věznice zajistila vyšší podíl volnočasových a terapeutických složek programu zacházení u osob trvale pracovně nezařaditelných tak, aby bylo zachováno jejich zdraví.

Vzdělávání

Ustanovení § 34 zákona stanoví, že *odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, se obvykle umožní, aby získali vzdělání na základní nebo i střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání, které jim umožní získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci*. Ustanovení § 46 vyhlášky stanoví, že *vzdělávání odsouzených je součástí programů zacházení s odsouzenými. Vzdělávání zajišťují zpravidla odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště. Ve věznicích, v nichž nejsou zřízena odloučená pracoviště středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště, zajišťuje vzdělávání odsouzených oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu)*.

Bylo zjištěno, že odsouzení nemají ve věznici možnost získat žádné vzdělání (certifikované,

nebo v rámci školského systému). V případě, že je nabídka vzdělání z jiné věznice, speciální pedagog tuto informaci vyvěsí na nástěnky a čeká, zda se někdo z odsouzených přihlásí. Za poslední 4 roky byl však z důvodu vzdělávání přemístěn pouze jeden odsouzený. Jedním z úkolů vězeňské služby je připravit odsouzeného pro řádný a soběstačný život po propuštění z VTOS. Tohoto cíle lze stěží dosáhnout, pokud bude odsouzený z VTOS propuštěn bez jakéhokoliv vzdělání a bez možnosti soběstačné obživy. V takové situaci hrozí, že se odsouzený uchýlí k získávání prostředků nelegální cestou. **Doporučuji, aby věznice učinila všechny kroky k tomu, aby odsouzeným zajistila odpovídající certifikované či školní vzdělání. Za minimální standard zacházení považuji nabídku rekvalifikačních kurzů.**

Výstupní oddělení

Ve věznicích lze na základě § 74 zákona zřizovat výstupní oddělení, která mají za cíl umožnit odsouzeným přípravu na pobyt na svobodě. Ustanovení § 16 odst. 2 uvádí, že *jsou-li pro to vytvořeny ve věznici odpovídající stavební, materiální a hygienické podmínky, umožní se zejména odsouzeným umístěným ve výstupních odděleních věznic, aby si stravu připravovali sami z potravin dodaných věznicí.*

Výstupní oddělení Věznice Karviná sestává ze tří cel, vždy pro jednoho odsouzeného. Tyto cely jsou na tzv. „naváděcí trase“, tudíž mohou být otevřené pouze v době 15:00 – 17:30 hod. Zde umístění odsouzených jsou tak paradoxně na svobodě omezeni mnohem více, než na běžném oddíle.

Problémem uzamykání odsouzených na celách se již ochránce zabýval v rámci systematických návštěv věznic v roce 2006, kdy uzavřel, že *trvalé prodloužení stanovené doby uzamykání představuje špatný postup, neboť ředitel věznice je zmocněn pouze k výjimečnému prodlužování stanovené doby v odůvodněných případech. Je možné tedy uzamknout odsouzeného např. po spáchání kázeňského přestupku do doby rozhodnutí o něm tak, aby odsouzený nemohl ovlivňovat svědky apod., popř. může dojít k uzamčení odsouzených např. po hromadném ničení majetku, opět do doby, než budou všichni pachatelé kázeňsky potrestáni, popř. dojde k nezbytným opravám technického zabezpečení atd. Uzamykání odsouzených podle § 50 odst. 2 řádu výkonu trestu musí vycházet z vyhodnocení individuálních rizik a bezpečnostní důvody musí být prokazatelně dány u každého odsouzeného, přičemž jejich trvání musí být průběžně sledováno.*⁶

Doporučuji, aby byl odsouzeným na výstupním oddělení pro věznici s dozorem a ostrahou zajištěn během dne volný pohyb, vyjma uzamykání během osmihodinové doby ke spánku a uzamykání konkrétních odsouzených, jsou-li k tomu dány důvody.

V kuchyňce není k dispozici vařič, ani suroviny poskytované věznicí, ze kterých by si mohli odsouzení uvařit. **Doporučuji, aby byly na výstupním oddělení vytvořeny podmínky pro samostatnou přípravu stravy.**

⁶ Veřejný ochránce práv: Zpráva z návštěv zařízení. Věznice. 2006, s. 18. Zpráva je dostupná on-line na http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2006/Veznice_2006.pdf [cit. dne 14. 7. 2014].

Úloha vychovatele

Náplň práce vychovatele upravuje NGR č. 21/2010, které v § 10 odst. 1 stanoví, že *vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Aby mohl vychovatel s odsouzeným řádně pracovat a vést jej k řádnému životu a resocializaci, musí ho znát osobně a být s ním v pravidelném kontaktu [viz § 10 odst. 2 písm. a) cit. NGR]. Zásada individuální práce s odsouzeným je obsažena rovněž v § 2 odst. 2 vyhlášky, který stanoví, že *jednomu vychovateli je svěřeno do péče zpravidla nejvýše 20 odsouzených.**

Ve věznici v době návštěvy pracovalo 9 vychovatelů a 2 vychovatelé terapeuti. Na oddíle se nacházeli stabilně dva vychovatelé. Vychovatel je přítomen na oddíle v pracovní době od 6:00 do 21:30 hod. O víkendech je na celou věznici pouze 1 odborný zaměstnanec (vychovatel, speciální pedagog či sociální pracovník), v návštěvní soboty jsou dva.

Rozhovory bylo zjištěno, že vychovatel s odsouzenými veškeré záležitosti (pošta, nákupy) řeší přes katr. To podle mého názoru nenapomáhá příliš k budování vztahu důvěry mezi odsouzeným a vychovatelem a odporuje účelu výchovného působení na odsouzeného. **Doporučuji, aby byla ukončena praxe, kdy komunikace vychovatele s odsouzeným probíhá přes katr.**

Hmotné zabezpečení odsouzeného při propuštění z výkonu trestu

Doporučení č. 33.8 Evropských vězeňských pravidel uvádí, že *při propuštění by měli být vězni rovněž vybaveni prostředky na živobytí pro první období, vhodným a dostatečným oblečením s ohledem na podnebí a na roční dobu a dostatečnými finančními prostředky umožňujícími dopravu do cíle jejich cesty.* Otázky finančního zajištění po propuštění z výkonu trestu s odsouzeným řeší sociální pracovník v rámci sociální práce. Sociální práce by měla být zejména zaměřena na plynulý přechod odsouzeného do řádného občanského života (§ 9 odst. 1 NGR č. 21/2010), proto má sociální pracovník spolupracovat s příslušnými orgány sociálního zabezpečení [§ 9 odst. 4 písm. b) cit. NGR] a *podávat, v souladu s příslušnými předpisy, návrh výše sociální výpomoci při výstupu z výkonu trestu* [§ 9 odst. 4 písm. k) cit. NGR].

Šetřením bylo zjištěno, že sociální pracovníci spolupracují s nevládními neziskovými organizacemi (Renarkon, Nová Šance, Slezská Diakonie atd.) a před výstupem odsouzeného poučují o finančních otázkách, otázkách bydlení apod. Sociální pracovníci však neřeší přiznání mimořádné okamžité pomoci po propuštění. V případě, že bude z výkonu trestu propuštěn odsouzený, kterému může vzniknout nárok na poskytnutí mimořádné okamžité pomoci, je vhodné, aby sociální pracovník pomohl s vyřízením žádosti o tuto dávku, anebo zprostředkoval odsouzenému kontakt se sociálním kurátorem, který tak může rovněž učinit. V opačném případě by se totiž odsouzený mohl dostat do akutní finanční tísně, kterou by nemusel umět vyřešit jinak, než ziskem finančních prostředků nelegální cestou. **Doporučuji, aby sociální pracovníci pomáhali odsouzeným s vyřízením mimořádné okamžité pomoci, anebo zprostředkovávali kontakt se sociálními kurátory, kteří tak mohou učinit.**

Podmínky výkonu trestu v oddělení s dozorem a v oddělení s ostrahou

Odsouzení si často stěžovali na skutečnost, že podmínky výkonu trestu odnětí svobody v oddělení s dozorem se zásadně neliší od podmínek výkonu trestu v oddělení s ostrahou (minimální rozdíly v ubytování, volnočasových aktivitách apod.) a stírají se rovněž rozdíly mezi prostupnými skupinami vnitřní diferenciací v oddělení s dozorem a oddělení s ostrahou. V této souvislosti nebyla rovněž znatelná obvyklá motivace odsouzených v oddělení s ostrahou o přeřazení do oddělení s dozorem.

Šetřením bylo potvrzeno, že podmínky pro výkon trestu v oddělení s dozorem a oddělení s ostrahou jsou velmi podobné. Uvedené je zapříčiněno zejména dispozicí věznice, kdy je nabídka „motivační nadstavy“ a možnost odděleného ubytování odsouzených s velmi dobrým hodnocením od „průměrných“ odsouzených, a dále od problémových odsouzených zásadně limitována stavební dispozicí a prostorem jako takovým. Externí konzultant Kanceláře uvedl, že *umísťování odsouzených k výkonu trestu v typu věznice B do objektu, jenž je stavebně řešen jako vazební věznice, je zcela nevhodné. Limituje zásadně obsah programu zacházení a neumožňuje aplikovat jinde standardní, diferencované zacházení s odsouzenými. Doporučuji vězeňské službě zrevidovat nastavenou profilaci Věznice Karviná, výkon trestu odsouzených v oddělení s dozorem směřovat do objektů, kde jsou stavebně-technické podmínky pro tuto kategorii, tedy bez celového systému ubytování, a s dostatečnými prostory pro realizaci adekvátních programů zacházení.* Ve vyjádření k tomuto doporučení očekávám, že se i věznice k této problematice podrobněji vyjádří a uvede možná řešení.

Doporučení ochránce		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění:
5.1	Aktualizovat v knihovně právní předpisy.	Bez zbytečného odkladu
5.2	Kázeňsky odměňovat odsouzené, kteří vykonávají úklid většího rozsahu.	Okamžitě
5.3	Při udělování kázeňských odměn zohledňovat toliko zásluhy odsouzeného, nikoliv náročnost administrativního postupu při jejím udělení, či další obdobné faktory.	Okamžitě
5.4	Aplikovat přiměřeně odlišná kritéria pro kázeňské odměňování trvale pracovní nezařaditelných odsouzených, zvláště těch se zdravotním postižením.	Okamžitě
5.5	Učinit všechny kroky k tomu, aby byl odsouzeným s duševní poruchou zajištěn důstojný pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody a bylo terapeuticky působeno k léčbě jejich onemocnění. Pakliže toho věznice svými silami není u konkrétních odsouzených schopna, zajistit jejich přemístění. Pakliže to není možné, podat návrh soudu na přerušení výkonu trestu odnětí svobody, případně návrh na upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody. Vyjádřit se ke konkrétním případům odsouzeného C.	Bezodkladně; respektive s vyjádřením ke zprávě

	a D.	
5.6	Zajistit vyšší podíl volnočasových a terapeutických složek programu zacházení u osob trvale pracovně nezařaditelných tak, aby bylo zachováno jejich zdraví.	Spolu s vyjádřením ke zprávě
5.7	Činit všechny kroky k zajištění certifikovaného, či školního vzdělání. Za minimální standard zacházení považují nabídku rekvalifikačních kurzů.	Bez zbytečného odkladu
5.8	Zajistit odsouzeným na výstupním oddělení během dne volný pohyb, vyjma uzamykání během osmihodinové doby ke spánku a uzamykání konkrétních odsouzených, jsou-li k tomu dány důvody.	Bez zbytečného odkladu
5.9	Vytvořit na výstupním oddělení podmínky pro samostatnou přípravu stravy.	Do 6 měsíců
5.10	Ukončit praxi, kdy komunikace vychovatele s odsouzeným probíhá přes katr.	Okamžitě
5.11	Zajistit, aby sociální pracovníci pomáhali odsouzeným s vyřízením mimořádné okamžité pomoci, anebo za tímto účelem zprostředkovali kontakt na sociálního kurátora.	Okamžitě
5.12	Vyjádřit se k otázce revize nastavené profilace Věznice Karviná s ohledem na výše uvedené.	Spolu s vyjádřením ke zprávě

ČÁST 6 – KULTURNÍ A SOCIÁLNÍ POTŘEBY

Zjištění z návštěvy

Nákupy v kantýně

Věznice v souladu s požadavky § 23 zákona realizuje právo odsouzených nakupovat v prodejně věznice potraviny a věci osobní potřeby. U odsouzených v ostraze probíhají nákupy formou rozvozu na oddíly, odsouzení v dozoru mohou kantýnu navštívit osobně (čl. 15 odst. 1 vnitřního řádu). Nákupy probíhají v úterky a čtvrtky od 7:00 hodin a během celého dopoledne.

Vnitřní řád věznice stanoví podle § 23 odst. 2 zákona zaručený sortiment zboží, kam patří rovněž tiskoviny (např. noviny a časopisy). Bylo zjištěno, že odsouzený si nemá možnost zakoupit denní tisk. Patrně má tato skutečnost zcela praktické důvody. Vedoucí kantýny tuto skutečnost zdůvodnila tím, že nemá možnost denní tisk v nedaleké trafice zakoupit, neboť v 6:00 hodin již musí být v práci. (Nákupy odsouzených probíhají až od 7:00 hodiny ránní.) Domnívám se, že tento požadavek vnitřního řádu není nesplnitelný a je jen otázkou organizace práce. **Doporučuji, aby byl odsouzeným zajištěn prodej denních tiskovin.**

Doporučení ochránce

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění:
6.1	Zajistit odsouzeným prodej denních tiskovin.	Okamžitě

ČÁST 7 – BEZPEČNOST

Zjištění z návštěvy

Evropská vězeňská pravidla v doporučení 52.2 stanoví, že *musí být zavedeny postupy pro zajištění osobní bezpečnosti vězňů, vězeňských pracovníků i všech návštěvníků a sníženo na minimum riziko násilí a jiných událostí, jež by mohly ohrozit jejich osobní bezpečnost*. Prevenci násilí mezi odsouzenými se věnuje zejména Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 12/2012, které vymezuje kategorie osob, u nichž jsou realizována opatření k předcházení násilí, a upravuje konkrétní úkoly a opatření související s odhalováním a zabráněním násilí mezi odsouzenými. K předcházení násilí a dalších mimořádných událostí slouží rovněž systém technického zabezpečení objektů vězeňské služby, upravený v Metodickém listu generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 2/2008.

Důkladné osobní prohlídky

Mezi povinnosti odsouzeného dle § 28 odst. 2 písm. a) zákona patří povinnost podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu. Osobní prohlídky představují zásah do lidské důstojnosti vězněných osob. V prostředí výkonu trestu odnětí svobody lze tento zásah považovat za legitimní, pokud je prováděn za účelem zajištění vnitřní bezpečnosti (zabránění průniku nepovolených věcí do věznice), avšak pouze, pokud jsou prohlídky prováděny přiměřeně a takovým způsobem, aby byla maximálně šetřena lidská důstojnost. Za přiměřené přitom nelze považovat, pokud jsou odsouzení rutinně nuceni při důkladné osobní prohlídce dřepovat, či zvedat penis a šourek, aniž by existovalo reálné podezření odůvodňující tento postup.⁷ To stejné platí v případě provádění důkladné osobní prohlídky odsouzených se zdravotním postižením.

Nařízení ředitele Věznice Karviná č. 32 upravuje organizaci a četnost dílčích prohlídek, v jejichž rámci se vždy provádí rovněž důkladné osobní prohlídky. Z plánu dílčích prohlídek (příloha č. 2 nařízení ředitele) vyplývá, že důkladné osobní prohlídky probíhají pravidelně jednou za 1–2 měsíce. Mimo to probíhají důkladné osobní prohlídky pravidelně před návštěvou a po jejím skončení. Odsouzení musí v rámci prohlídky udělat rovněž několik dřepů.

Doporučuji provádět důkladné osobní prohlídky pouze v individuálně odůvodněných případech a takovým způsobem, aby byla šetřena lidská důstojnost. Se zvláštním ohledem na zachovávání důstojnosti doporučuji provádět důkladné osobní prohlídky osob se zdravotním postižením.

Uzamykání odsouzených na celách

Ustanovení § 50 odst. 1 vyhlášky stanoví, že *pokud to podmínky ve věznici umožňují, jsou odsouzení během osmihodinové doby ke spánku uzamykáni v celách nebo v ložnicích*. Dále podle druhého odstavce téhož ustanovení: *doba, po kterou jsou odsouzení uzamykáni*

⁷ Závěrečné stanovisko sp. zn. 645/2011/VOP/MS ze dne 6. 12. 2011. Viz VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [vid. 11. 9. 2014]. Dostupné z: www.ochrance.cz. Path: úvod/Stížnosti na úřady/Případy a stanoviska ochránce/Stanoviska – Vězeňství.

v celách nebo v ložnicích, může být ředitelem věznice v odůvodněných případech prodloužena s přihlédnutím na požadavky zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici.

K prodloužení doby uzamčení však musí být přistupováno jen jako k provizornímu řešení reagujícímu na vzniklou mimořádnou situaci (viz příklad uzamčení odsouzeného po spáchání kázeňského přestupku) a jeho důvodnost musí být sledována a pravidelně vyhodnocována. Rozhodně není přijatelné k uzamčení přistupovat jako k řešení nežádoucího chování odsouzených, které je způsobeno jejich nepříznivým zdravotním stavem (duševní poruchou), který je navíc dlouhodobě neměnný.

Standardy CPT⁸ (v souvislosti s detencí ve vazbě) uvádí, že osoby ve vazbě nemohou být jednoduše ponechány uzamčeny v celách po týdny, možná měsíce, a to nezávisle na tom, jak dobré materiální vybavení mohou mít uvnitř těchto cel. CPT je toho názoru, že by se mělo usilovat o to, aby osobám ve vazbě bylo umožněno strávit přiměřenou část dne (8 či více hodin) mimo jejich cely a věnovat se smysluplným aktivitám různého druhu. Samozřejmě, že režimy v zařízeních pro odsouzené vězně by měly být ještě pestřejší.

Jak jsem už zmínila výše, odsouzení D. a C. (oddělení SONO C, cela č. 304 a 305) jsou umístěni samostatně na celách, kde tráví celý den vyjma hodinové vycházky a hodinového sledování TV. Důvodem je jejich chování související s duševní poruchou (viz str. 22–23). O samostatném umístění a uzamčení nebylo vydáno žádné písemné rozhodnutí obsahující náležité odůvodnění. Cely jsou vedeny jako součást oddílu a o přemísťování v rámci oddílu rozhoduje kdykoliv a bez dalšího vychovatel. Odsouzený D. nemá na cele ani rádio, ani četbu (dle vychovatele je to proto, že v minulosti vždy vše zničil). Oddělené umístění D. bylo psychologem navrženo dne 1. 7. 2013. Odsouzený C. byl na celu umístěn 4. 4. 2014, tedy již den po svém nástupu do věznice.

Celodenní uzamčení odsouzených C. a D. na cele hodnotím jako špatné zacházení. Je dlouhodobé a není kompenzováno žádným zvláštním opatřením. Jeho důvodem nejsou aktuální bezpečnostní rizika, ale dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav odsouzených, na který není v podmínkách věznice adekvátně reagováno. **Doporučuji ukončit praxi celodenního uzamčení odsouzených C. a D. na cele a řešit jejich situaci ve smyslu výše formulovaného doporučení.**

Doporučení ochránce		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění:
7.1	Provádět důkladné osobní prohlídky pouze v individuálně odůvodněných případech a takovým způsobem, aby byla šetřena lidská důstojnost. Se zvláštním ohledem na zachovávání důstojnosti provádět důkladné osobní prohlídky osob se zdravotním postižením.	Okamžitě
7.2	Ukončit praxi celodenního uzamčení odsouzených C. a D. na cele a řešit jejich situaci ve smyslu výše formulovaného doporučení.	Okamžitě

⁸ Bod 47, strana 17 české verze Standardů CPT.

ČÁST 8 – STÍŽNOSTI

Zjištění z návštěvy

Žádosti o rozhovor s ředitelem

Odsouzení mají na základě § 34 odst. 8 vyhlášky právo požádat ředitele věznice o pohovor, který musí být uskutečněn do jednoho týdne, a vyžadují-li to okolnosti, i dříve.

Někteří odsouzení uváděli, že pohovor s ředitelem prakticky není možný. Vznášené požadavky s nimi řeší zástupce ředitele, vedoucí oddělení výkonu trestu, příp. vychovatel. Z „knihy žádostí a stížností“ jsem seznala konkrétní příklady toho, že odsouzený žádal o pohovor s ředitelem a jeho žádost byla vyřízena zástupcem ředitele, vedoucím výkonu trestu, nebo vychovatelem. **Doporučuji, aby odsouzeným, kteří požádají o pohovor s ředitelem věznice, byl tento pohovor umožněn.**

Doporučení ochránce

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění:
8.1	Odsouzeným, kteří požádají o pohovor s ředitelem věznice, pohovor umožnit.	Okamžitě

ZÁVĚR

Systematická návštěva Věznice Karviná odhalila systémové nedostatky, které negativně ovlivňují každodenní naplňování účelu trestu odnětí svobody. Uvedené je z velké části způsobeno prostorovými dispozicemi věznice, což se projevuje jak v materiálním vybavení (nevyhovující prostory pro stravování, nedostatek toalet, umístění výstupního oddělení apod.), tak při práci s odsouzenými (neodpovídající program zacházení, nedostatek aktivit).

Velmi jsem znepokojena podmínkami výkonu trestu u některých trvale pracovně nezařaditelných odsouzených, zejména těch s duševní poruchou, s nimiž věznice dostatečně terapeuticky nepracuje. Nemohou profitovat z nabízeného programu zacházení a naplnit účel výkonu trestu odnětí svobody. Uvedené podmínky mohou při delší nečinnosti věznice dosáhnout úrovně špatného zacházení. V případě odsouzených C. a D. se věznice dopustila špatného zacházení, neboť tito odsouzení byli dlouhodobě celodenně uzamčeni na svých celách a nebylo s nimi odpovídajícím způsobem terapeuticky pracováno.

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv